

Måltidsstöd

- ett sätt att stärka hushållens köpkraft och ge livskraft till restauranger

Dags att återinföra måltidssubventioner för yrkesarbetande

Svenska hushåll är ekonomiskt pressade från många håll. Räntorna driver upp boendekostnaderna. Stigande priser på basvaror och tjänster som livsmedel, el och resande gör att många sparar in på sådant som restaurangbesök och färdiglagad mat.

Enligt SCB:s fördelning av olika hushållskostnader under hösten 2022 innebar inflation och räntor en viktad kostnadsökning på cirka 30 procent för ett normalt svenskt hushåll. Och trycket är fortsatt högt. För en barnfamilj boende i villa väntas hushållsutgifterna öka med 15 procent under 2023 jämfört med 2022.

SCB:s undersökning i april 2023 visar att den höga inflationen biter sig fast, även om ökningstakten dämpats. Livsmedelspriserna i april sjönk med 1,3 procent från mars. Det var den första nedgången sedan november 2021. Årstakten ligger fortfarande plus 17,5 procent.

Restaurangbesök har också ökat i pris med 7,9 procent sedan i mars 2022. Restaurangerna tvingas höja priserna eftersom el, inköp av varor och andra omkostnader stigit kraftigt under hösten, med sämre efterfrågan som följd. Samtidigt har restaurangernas inköspriser ökat betydligt mer än 7,9 procent och därmed pressat marginalerna ytterligare, givet den nästa tjugoprocentiga kostnadsökningen på livsmedel.

För arbetande hushåll leder detta till kraftiga åtstramningar, och i en Kantar-undersökning från Nordea i februari 2023 uppgav respondenterna att de bekvämligheter som i första hand valdes bort var restaurangbesök och inköp av nya kläder.

Försämrade matvanor leder till lägre produktivitet och på sikt sämre folkhälsa. Låginkomsttagare, som redan idag ofta väljer bort lagad lunch, drabbas hårdast.

Livsmedel och alkoholfria drycker

17,5 %*

Restaurangbesök

7,9 %*

* Prisökning sedan mars 2022

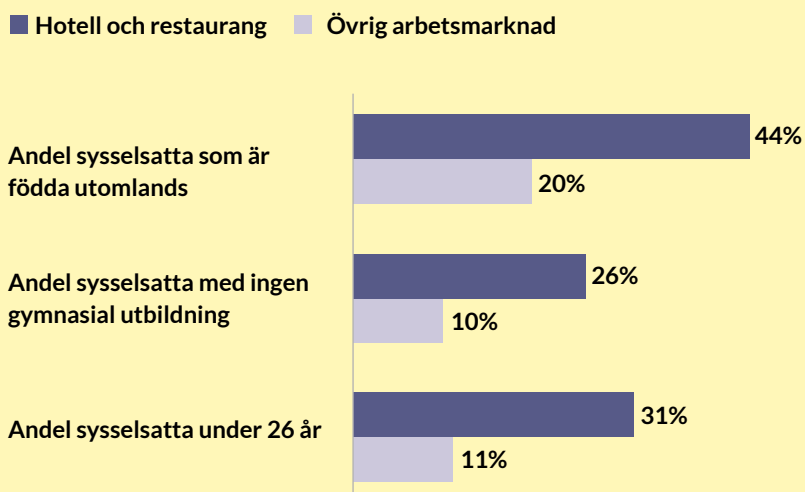
Sämre lunchvanor drabbar också restaurangnäringen, som redan är hårt pressad av att ha gått igenom coronakrisen med dramatiskt fallande intäkter. Omsättningen sjönk med mer än 30 procent när pandemin slog till i april och maj 2020 (Ekholm, et al., 2022). Vissa kategorier av restauranger, till exempel personalrestauranger, drabbades ännu hårdare, när många arbetade hemifrån. Hotellrestauranger drabbades ”dubbelt” när både hotellgäster och andra restaurangbesökare uteblev (SCB, 2021).

Det kritiska läget för såväl hushåll som restaurangbransch aktualiserar frågan om inte Sverige också borde återinföra en måltidssubvention – förslagsvis som en skattefri personalförmån. Upp till 35 länder har måltidsstöd, varav 16 länder i EU, har system med måltidssubventioner för att stötta köpkraft och stimulera restaurangnäringen.

Fallande omsättning och sysselsättning i restaurangnäringen är inte bara ett problem för de berörda företagen, utan riskerar att ytterligare försvåra möjligheterna för grupper som har svårt att få jobb att komma in på arbetsmarknaden. Inom hotell- och restaurangbranschen är över 40 procent utrikes födda, jämfört med knappt 20 procent på hela arbetsmarknaden. Mer än en fjärdedel av de anställda är under 25 år, jämfört med en knapp tiondel på hela arbetsmarknaden (Visita, 2022). Många människor har sitt första jobb inom hotell- och restaurangbranschen.

Arbetsmarknadens struktur

Hotell- och restaurangbranschen jämfört med övriga arbetsmarknad 2020

Källa: SCB, RAMS

Ett förslag om återinförd lunchsubvention

Tidigare kunde arbetsgivare skattefritt subventionera de anställdas måltider, antingen genom rabatterat pris i en personalrestaurang eller genom att erbjuda de anställda lunchkuponger till subventionerat pris ("Rikskuponger"). Genom den stora skattereformen 1991 avskaffades denna möjlighet.

”...ge arbetsgivare en möjlighet att bidra till de anställdas hälsa och välmående.”

Vi föreslår att möjligheten att subventionera lunch återinförs. En lämplig modell att utgå ifrån är den idag existerande möjligheten för arbetsgivare att ge friskvårdsbidrag till de anställda. Det vore naturligt, dels eftersom lagstiftningsarbetet underlättas genom att använda en redan tillämpad modell, dels eftersom syftet i grunden är detsamma, nämligen att ge arbetsgivare en möjlighet att bidra till de anställdas hälsa och välmående.

Friskvårdsbidraget fungerar på så vis att arbetsgivaren kan ge en anställd upp till 5 000 kronor i ersättning för att delta i någon fysisk aktivitet eller betala för hälsovård som inte är sjukvård. Ersättning kan till exempel utgå för ett gymkort, till banhyra i tennishall, till ett besök hos naprapat eller för att delta i gruppträning. Kostnaden för friskvårdsbidraget räknas inte som lön, och utlöser därför inga skattekonsekvenser. Arbetsgivaren betalar inte arbetsgivaravgifter. Den anställda betalar inte inkomstskatt.

En möjlig utgångspunkt för nivån på subventionen är det schablonvärde som Skatteverket åsätter en lunch eller middag som arbetsgivaren tillhandahåller. För 2023 är detta värde 110 kronor (Skatteverket, u.d.). Eftersom ett arbetsår består av ungefär 250 arbetsdagar (Mokhtari, 2021), skulle den skattefria subventionen kunna tillåtas uppgå till maximalt 25 000 kronor per år.

För att uppnå den positiva effekten på sysselsättningen och folkhälsan, bör subvention endast utgå för restaurangbesök, och inte för matinköp i dagligvaruhandeln eller liknande. Denna och andra begränsningar av subventionen kan också behövas för att minska risken för missbruk genom att på olika vis konverteras till kontanta medel. Subventionen bör även begränsas, så att den endast kan tas ut i Sverige, vilket bör vara i enlighet med EU:s konkurrensrätt, eftersom andra länder har den begränsningen.

Med dagens moderna digitala system kan även andra begränsningar göras så som specifika arbetsdagar, arbetstid samt dagligt maxbelopp.

Ett digitalt system

Det gamla systemet för måltidssubventioner byggde på kuponger i pappersform. Moderna kupongsystem är digitala, kopplade till mobiler, kreditkort eller liknande. Det ger nya möjligheter att styra förmånen. De kan, som ovan föreslagits, avgränsas i tid, i hur stora belopp som får utnyttjas per dag och bättre kopplas till ett godkänt urval av näringsidkare.

Det digitala systemet gör det också lättare att kontrollera missbruk och fusk, vilket bekräftats av OECD som undersökt kopplingen mellan digitalisering och sociala stödåtgärder (OECD, 2021). Nyttjare av förmånen som använder den på ett icke avsett vis kan kopplas bort. Detsamma gäller för näringsidkare som antingen missbrukar måltidssubventionen eller på annat vis missköter förmånen.

Det digitala systemet gör det också lättare att kontrollera missbruk och fusk.”

Dagens elektroniska rikskuponger – ej subventionerade – används bland annat av företag som saknar personalrestaurang och skolor som inte har elevmatsal. Systemet omfattar idag cirka 200 000 användare, med över 10 000 anslutna näringsidkare i Sverige.

Eftersom den föreslagna måltidssubventionen sker genom en skattebefrielse är det lämpligt att Skatteverket utövar tillsyn. RUT- och ROT-avdragen har visat sig värdefulla i Skatteverkets arbete mot skatteundandragande och brottslighet. Genom att jämföra utnyttjandet av RUT och ROT med ett företags redovisade omsättning, antal anställda och vinster, kan Skatteverket få indikationer om företag som kan misstänkas underrapportera sin ekonomiska verksamhet. Måltidssubventioner kan användas på samma vis.

Leverantörer av elektroniska måltidskuponger i Europa använder sig av kontrakterade nätverk, vilket i vissa länder till och med är ett lagkrav. Det innebär att restauranger och näringsidkarna själva har ett ansvar att kontrollera användningen av kupongerna för att minska risken för missbruk. Om en restaurangaktör trots allt skulle missköta sitt uppdrag och tillsyn kan avtalet brytas.

Måltidssubventioner ger jobb och stärker folkhälsan

Måltidssubventioner introducerades från början i England i början av 1950-talet, för att bidra till att arbetare fick ordentlig, näringsrik mat. I såväl rika som fattiga länder har betydelsen av näringsriktiga och hälsosamma måltider uppmärksammats alltmer. Måltidssubventioner kan vara ett medel att förbättra folkhälsan. Genom att främja goda måltidsvanor minskar förekomsten av fetma, diabetes och andra "livsstilssjukdomar". Särskilt stor betydelse kan sådana insatser ha för socioekonomiskt svaga grupper.

En rapport från ILO, International Labour Organization (Wanjek, 2005), pekar på en rad möjliga positiva effekter av måltidssubventioner:

- + Jobbskapande, särskilt i restaurangsektorn
- + Positiva folkhälsoeffekter genom minskad stress, färre "överhoppade måltider" och därigenom minskad sjukfrånvaro
- + Hög "reformeffektivitet" genom att effekten på sysselsättning och folkhälsa blir högre i förhållande till andra policyalternativ
- + Minskad svart eller grå marknad genom att deltagande i systemet för måltidssubventioner minskar utrymmet för ekonomisk brottslighet och skatteundandragande
- + Mer levande stadskärnor, genom stimulans av restaurangnäringen
- + Jämlikhetsskapande effekter, genom att ökade möjligheter att äta ute minskar behovet av matlagning i hemmet, en uppgift som i högre utsträckning faller på kvinnor
- + En utjämnande effekt mellan företag, eftersom små företag genom måltidssubventioner kan kompensera för att de inte har samma möjligheter som större företag att tillhandahålla personalmatsal för de anställda

En studie som HUI Research (2019) genomfört på uppdrag av förmånsspecialisten Edenred jämförde antalet sjukdagar för anställda som har tillgång till måltidssubventioner med en kontrollgrupp som inte har det. Slutsatsen är att de som har måltidssubventioner hade omkring 35 procent färre sjukdagar. Antalet sjukdomstillfällen var ungefär detsamma, medan längden på varje sjukfrånvaro däremot var kortare.

Rapporten från HUI Research pekar också på att potentialen för nya jobb är betydande. Med en subventionsgrad på 40 procent, vilket ungefär var den nivå som gällde i Sverige fram till 1991, skulle en lunchsubvention ge 2 400 nya jobb.

35 %
färre sjukdagar

Lunchförmåner i EU – utblick

Skattesubventionerade lunchförmåner är vanligt förekommande bland EU:s medlemsländer.

Frankrike har den största förmånen, drygt 4,5 miljoner arbetande fransmän har en lunchsubvention kopplat till sin anställning. Arbetsgivaren bidrar med mellan 50–60 procent av lunchkupongens värde och den anställde bidrar med resten. Förmånen som kan uppgå till max EUR 13 per dag (cirka 140 kr) är helt skattebefriad för den anställde och för arbetsgivaren. Förmånen kan nyttjas för att köpa lagad mat på restauranger, bagerier, mataffärer och andra som säljer lagade måltider. 140 000 arbetsgivare är i dagsläget anslutna till systemet.

En studie av FIDAL-KPMG (2017) visade att systemet bidrog med drygt åtta miljarder euro till restaurang- och livsmedelssektorn, varav 6 miljarder kom från kupongerna och 2 miljarder från kompletterande inköp.

Belgien har den mest använda subventionen, sett till andel av den arbetande befolkningen: 50 procent (drygt 2,1 miljoner belgare) nyttjar måltidskuponger dagligen. Förmånen, som är en kollektiv förmån i många branscher, har ett tak om EUR 8 per dag (ca 88kr). Arbetsgivaren står för 85 procent av summan, som ej belastas med sociala avgifter eller inkomstskatt. Företagen har även avdragsrätt på 2 euro/kupong, motsvarande 440 euro per år och anställd. Den anställde bidrar med 15 procent, men slipper i gengäld inkomstskatt på förmånen. Avgränsningen gäller även här lagad mat på restauranger, i mataffärer och snabbköp.

I Finland finns sedan länge en möjlighet för arbetsgivare att subventionera de anställdas lunch, genom det som kallas för kostförmån, som skattemässigt betraktas som en naturaförmån (Skatteförvaltningen, 2022). Förmånen kan ges som måltid till subventionerat pris i en personalmatsal eller liknande, eller genom "riktade betalmedel", det vill säga lunchkuponger i fysisk eller digital form.

Antingen kan arbetsgivaren betala hela lunchen eller stå för en del av kostnaden, medan den anställde betalar resten av summan genom löneavdrag.

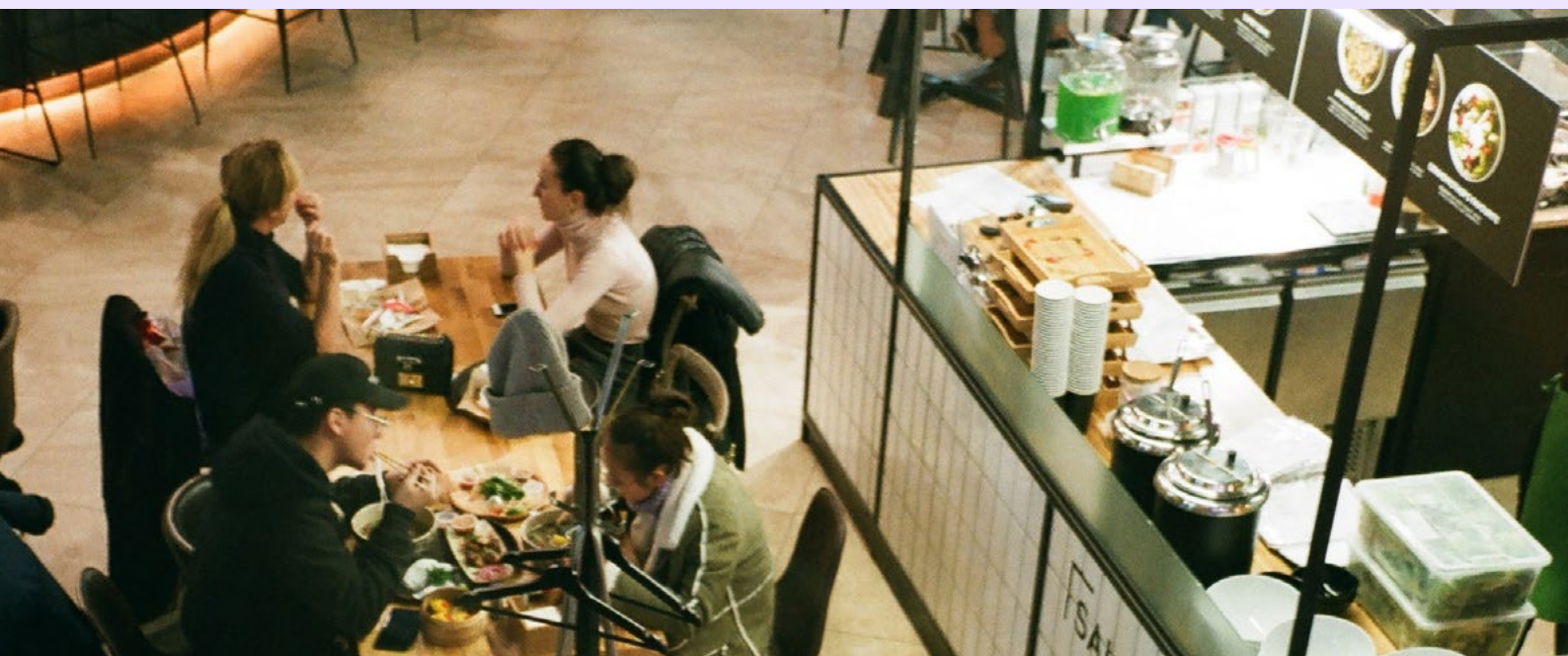
EU-medlemsländer med ett skattesubventionerat lunchförmånssystem:

Belgien
Bulgarien
Finland
Frankrike
Grekland
Italien
Luxemburg
Polen
Portugal
Rumänien
Slovakien
Spanien
Tjeckien
Tyskland
Ungern
Österrike

Kostförmånen i Finland, i folkmun lunchförmånen, är den mest eftertraktade anställningsförmånen bland finska arbetsgivare. I en studie som utförts för Edenred har upp till 95 procent av dem som i företagen beslutar om anställningsförmåner bedömt det som viktigt att anställda äter en ordentlig lunch under arbetsdagen. I samma studie uppger nästan alla intervjuade arbetsgivare att en måltidspaus är viktig för att upprätthålla effektivitet i arbetet (98 procent) och att det är en viktig faktor för atmosfären och lagandan på arbetsplatsen. Arbetsgivarna är också samstämmiga över att en ordentlig måltid under arbetsdagen ger de anställda mer energi för hela arbetsdagen (98 procent) och att det är en viktig faktor för att öka de anställdas välmående på arbetet (96 procent).

Måltid ökar välmående

96 %

Effekt på offentliga finanser

Konsekvenserna på de offentliga finanserna av en måltids-subvention beror på flera faktorer. Effekten beror på hur populärt systemet blir bland företag och anställda. Det direkta skattebortfallet blir högre ju fler som ansluts, men detsamma gäller för de positiva effekterna som följer av lägre kostnader för sjukpenning, och arbetslöshet samt högre skatteintäkter tack vare bibehållna och nyskapade jobb.

De direkta skattemässiga effekterna är av tre slag med positiv inverkan. De anställda får en förmån som inte inkomstbeskattas. Företagen betalar ut en förmån som inte belastas med arbetsgivaravgifter. Dessutom ökar företagets vinster, och därmed även deras skattebetalningar när ytterligare förmåner betalas till de anställda. Hur stora de olika effekterna blir, beror på antaganden om hur många arbetsgivare som ger de anställda förmånen.

”En återinförd subvention skulle kunna dämpa lokal löneglidning och därmed inflationstrycket.”

Den samlade effekten är därmed svår att beräkna, och kommer att bero av vilka antaganden som görs om olika utfallsvariabler. En indikation om den direkta effekten på de offentliga finanserna på kort sikt kan dock utgå från regeringens beräkningar av kostnaden för den så kallade ”coronagåvan”. Tillfällig skattefrihet tilläts under 2020 och 2021 för gåvor upp till 1 000 kronor, respektive 2 000 kronor. I ändringsbudgeten angavs skattebortfallet för 2021 till cirka 280 miljoner kronor (Prop. 2020/21:166). Använder vi detta belopp och skalar upp det linjärt till en lunchsubvention om 25 000 kronor per år, skulle därmed skattebortfallet bli 3,5 miljarder kronor.

En lunchförmån skulle också, som ovan nämnts, ha indirekta effekter genom att sjukfrånvaron minskar och genom att jobb skapas. Eventuellt kan effekter också uppkomma på löner. En återinförd subvention skulle kunna dämpa lokal löneglidning och därmed inflationstrycket. Om hänsyn tas till dessa faktorer, kommer skattebortfallet att bli avsevärt lägre. I bästa fall kan reformen vara självfinansierande, om hänsyn även tas till minskade utgifter för sjukpenning och arbetslöshet.

Attityd till lunchsubventioner

Novus har genomfört två undersökningar på uppdrag av Edenred. I den ena, som genomfördes i juli 2021, tillfrågas allmänheten om de skulle äta mer på restaurang om det blev möjligt för arbetsgivare att ge anställda en skattefri lunchförmån. Drygt 40 procent svarade att de skulle äta mer på restaurang om en subvention infördes.

I den andra undersökningen, som genomfördes i november 2021, tillfrågades restaurangföretag hur de hade påverkats av coronarestriktionerna samt om sin inställning till lunchsubventioner. Nästan alla, 88 procent, angav att de förlorat intäkter på grund av restriktionerna. Det gällde särskilt restauranger som var mycket beroende av försäljning av luncher. Hälften av restaurangerna angav att intäktsförlusten på grund av pandemin varit ”mycket stor” eller ”stor”.

Restaurangföretagen var starkt positiva till införandet av lunchsubventioner; 84 procent svarade att det vore ”mycket bra” eller ”ganska bra”. En mycket stor andel, 88 procent, bedömde också att de skulle sälja fler luncher om arbetsgivare skulle få ge sina anställda skattefria lunchpengar som förmån.

88%

av restaurangföretagen
skulle sälja fler luncher

En fråga ställdes också om hur ökad omsättning skulle påverka personalbehovet. Svaren indikerar att även en förhållandevis liten omsättningsökning skulle kunna leda till att fler personer anställdes. Av de svarande bedömde 44 procent att en omsättningsökning på 10–30 procent skulle innebära att ytterligare en person behövde anställas.

 Genom att stimulera restaurangnäringen kan också sysselsättningseffekterna bli betydande, särskilt bland grupper med svag förankring på arbetsmarknaden.”

En undersökning av arbetsgivares attityd till att skattefritt subventionera de anställdas måltider, har nyligen genomförts. Frågorna har ställts till Svenskt Näringslivs Företagarpanel. Av företagarna svarade en tredjedel att det var troligt eller mycket troligt att de skulle införa ett system för lunchsubventioner om det var möjligt att göra så skattefritt. Stora företag, med fler än 250 anställda, var mer positiva till idén än mindre företag. Nästan hälften av de stora företagen sade att det var troligt eller mycket troligt att de skulle införa lunchsubventioner. Även bland de minsta, med 0–9 anställda, var det dock över 30 procent som var positivt inställda.

Frågan ställdes också om företagen kunde tänka sig att införa en subvention även om den endast var skattebefriad till hälften. Då sjönk andelen positiva svar markant, till strax över en femtedel. Det tycks alltså vara viktigt att fullt ut skattebefria subventionen om den ska få spridning.

Sammanfattningsvis tyder alltså dessa resultat på att en lunchsubvention skulle kunna leda till avsevärt bättre lunchvanor för svenska folket. Genom att stimulera restaurangnäringen kan också sysselsättningseffekterna bli betydande, särskilt bland grupper med svag förankring på arbetsmarknaden.

Referenser

Ekholm, K., Nordström Skans, O., Persson, T. & Åkerman, A., 2022. *Pandemins effekter på svensk ekonomi under 2020. Underlagsrapport till SOU 2022:10 Sverige under pandemin*, Stockholm: Regeringskansliet.

HUI Research, 2019. *The Socio-Economic Impact of Public Meal Allowance*, Stockholm: HUI Research.

Konjunkturinstitutet, 2020. *Makroekonomiska och samhällsekonomiska effekter av de vidtagna åtgärderna för att dämpa spridningen av covid-19 i Sverige*, Stockholm: Konjunkturinstitutet.

Lallukka, T. o.a., 2007. Multiple socio-economic circumstances and healthy food habits. *European Journal of Clinical Nutrition*, Volym 61, pp. 701-710.

Mokhtari, A., 2021. Så många röda dagar är det 2022. *Tidningen Vision*, 10 november.

OECD Local Economic and Employment Development, 2021. *Social vouchers - Innovative tools for social inclusion and local development*, OECD, 23 november.

Prop. 2020/21:166, 2021. Regeringens proposition 2020/21:166, *Extra ändringsbudget för 2021 - Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset*, Sverige: Regeringen.

Raulio, S., 2011. *Lunch eating patterns during working hours and their social and work-related determinants. Study of Finnish employees. Academic dissertation*. Helsingfors: National institute for health and welfare.

Raulio, S. & Roos, E., 2012. Työaikaisen aterioinnin väestöryhmäerot ja yhteys ruokavalion laatuun (Befolkningsskillnader i arbetstidsmåttider och kopplingen till kostkvalitet). *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 49(2), pp. 140-147.

SCB, 2021. *Sveriges ekonomi. Statistiskt perspektiv. Nr 1*, Stockholm: Statistiska Centralbyrån.

Skatteförvaltningen, 2022. *Naturaförmåner i beskattningen*. [Online]

Available at: https://www.vero.fi/sv/Detaljerade_skatteanvisningar/anvisningar/47886/naturaf%C3%B6rm%C3%A5ner-i-beskattningen9/#5-kostf%C3%B6rm%C3%A5n [Använd 23 maj 2022].

Skatteverket, u.d. *Kostförmån*. [Online]

Available at: <https://www.skatteverket.se/privat/skatter/arbeteochinkomst/formaner/kostochinternrepresentation> [Använd 16 maj 2022].

Vainio, A. & Kokkonen, V., 2015. *Makeaa mahan täydeltä - Lounasedun kokonaistaloudelliset vaikutukset Suomessa*, Helsingfors: Oxford Research Oy.

Visita, 2022. *Branschfakta*. [Online]

Available at: <https://visita.se/branschfakta/> [Använd 16 maj 2022].

Wanjek, C., 2005. *Food at work. Workplace solutions for malnutrition, obesity and chronic disease*. Genève: International Labour Office.

Måltidsstödet.se

För mer information och för att lära dig mer om vikten av att återinföra en skattefri måltidsförmån för alla anställda, besök maltidsstodet.se

